

ПЕРІОДИКА НАЦІОНАЛІСТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ДІАСПОРИ ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ В УМОВАХ ЕМІГРАЦІЇ (1950-ТІ – ПОЧ. 1990-Х РР.)

Акименко Катерина Василівна

аспірантка кафедри історії, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Київ
E-mail: kate.akimenko22@gmail.com
ResearcherID: AAC-2356-2019
<https://orcid.org/0000-0003-1053-0972>

Стаття присвячена аналізу періодичних видань українських націоналістичних організацій поза межами УРСР в 1950-х – поч. 1990-х рр. та їхньої ролі у створенні інформаційного простору в діаспорі. Розглянуто періодичні видання, як засоби забезпечення інформаційного зв'язку між націоналістичними організаціями, членством та українськими громадами діаспори. У статті охарактеризовані часописи націоналістичних організацій діаспори: «Самостійна Україна», «Українське слово», «Шлях перемоги», «Визвольний шлях», «Український самостійник». Особливу увагу приділено тематично-проблемному наповненню часописів, його значенню для популяризації націоналістичної ідеології та політичних програм організацій, збереження національної ідентичності. Детально розглянуто тематику публікацій націоналістичної преси, їх мету та інформаційний потенціал. Виділено такі основні тематичні напрямки: ідеологія організацій, стратегія відновлення незалежності України, концепція самостійної держави, офіційні рішення організацій, суспільно-політичні заходи в діаспорі, ситуація в СРСР та політика радянської влади, формування національної ідентичності та історичної пам'яті. На основі вивчення періодики встановлено, що значне місце у виданнях займала інформація про події в УРСР, що пов'язано з намаганням націоналістичних організацій створити відчуття цілісності українського народу на території України і за її межами та мобілізувати діаспору до активної діяльності для зміни ситуації на Батьківщині. У статті визначені проблемні аспекти, що мали місце у пресових виданнях націоналістичних організацій: відсутність єдиного універсального друкованого органу, посилення еміграційного характеру часописів, низька поліграфічна якість видань, розгортання конфлікту між організаціями українських націоналістів на сторінках видань. Зроблено висновки, що за допомогою пресових видань націоналістичні організації створили інформаційний простір в діаспорі, який популяризував націоналістичні наративи, об'єднував українців з різних країн світу, виступав засобом національної ідентифікації для мігрантів, сприяв активізації руху за відновлення незалежності України.

Ключові слова: українська діаспора, націоналістичні організації, періодика, Організація Українських Націоналістів, Світова Координаційна Рада Ідеологічно Споріднених Націоналістичних Організацій.

Постановка проблеми. Наприкінці Другої світової війни український націоналістичний рух почав створювати організаційні осередки в еміграції. З 1950-х рр. націоналістичні організації формували окремі системи політичних, ідеологічних, пропагандистських, фінансових, культурно-освітніх структур. Особливе місце займала інформаційна інфраструктура, яка забезпечувала комунікацію з українськими громадами в діаспорі та членством організацій. Періодичні видання виступали найдоступнішим засобом для популяризації націоналістичної ідеології, трансляції політичної доктрини, формування національної ідентичності у різних поколінь діаспори, спонукання до участі у визвольному русі та політичних виступах. Завдяки системі видань у діаспорі було створено інформаційний простір, який об'єднував локальні українські етнічні спільноти в різних країнах світу, поширював націєтворчий дискурс, утверджував систему національних ціннісних орієнтирів. Досвід застосування інформаційних засобів націоналістичними організаціями для консолідації українців, поширення політичних смислів, сприяння громадській активності є актуальним для формування інформа-

ційної політики сучасної України.

Джерела та література. Система періодичних видань націоналістичних організацій, як засіб формування інформаційного простору, національної ідентичності, політичного світогляду й культурних орієнтирів закордонних українців не стала предметом комплексного дослідження. Тривалий час націоналістична преса була недоступною для українських науковців. Проте, завдяки поступовому відцифруванню примірників видань закордоном, їх розміщенню у відкритому доступі та передачі до українських архівних та бібліотечних установ виникла можливість вивчення періодики націоналістичних організацій.

Політика націоналістичних організацій у видавничій сфері відображена у їхніх офіційних документах, в яких окреслені завдання пресових видань, описані вимоги до змістовного наповнення часописів, зазначені проблеми, що мали місце у виданні періодики. Історія діяльності та тематичний зміст окремих періодичних видань націоналістичних організацій діаспори розглянуто у розвідках творців цих часописів, зокрема, В. Олесківка [Олесків, 1962] та П. Стречо [Стречо, 1978]. Вказаній проблематиці

присвячені роботи сучасних українських дослідників, наприклад Т. Ф. Дорохіної [Дорохіна, 2005; 2006], А. Ю. Миколаєнко [Миколаєнко, 2018], М. С. Тимошика [Тимошик, 2002; 2018; 2021] Фрагментарно історії націоналістичної преси торкалися науковці, що здійснювали біографічні дослідження діячів видавничого сектору націоналістичного руху, зокрема, Б. М. Зек [Зек, 2013], Н. В. Матвійчук. В. А. Ковпак [Ковпак, 2017] у дисертаційному дослідженні проаналізувала післявоєнну націоналістичну періодику з точки зору теорії соціальних комунікацій із застосуванням міждисциплінарного підходу. Однак, націоналістична преса, її історія та особливості, інформаційний дискурс, тематична палітра часописів та їх комунікаційна функція залишаються недостатньо вивченими.

Метою статті є аналітичний огляд періодичних видань націоналістичних організацій, їх проблемно-тематичне наповнення та роль у створенні інформаційного середовища української діаспори.

Виклад основного матеріалу. Український націоналістичний рух в діаспорі після Другої світової війни був представлений самостійними організаціями: Закордонні Частини Організації Українських Націоналістів (ЗЧ ОУН), Організація Українських Націоналістів за кордоном (ОУН(з)), Організація Українських Націоналістів (мельниківці) (ОУН(м)) та Світова Координаційна Рада Ідеологічно Споріднених Націоналістичних Організацій (СКР ІСНО), яка об'єднувала громадсько-політичні організації, такі як Українське національне об'єднання (УНО, Канада), Організація державного відродження України (ОДВУ, США), Об'єднання українців у Великій Британії (ОУВБ), Українська національна єдність (УНС, Франція) та ін. Кожна з них мала власні друковані органи для встановлення зв'язку, поширення і збереження впливу на українські громади в західних країнах, які стали основною базою націоналістичних організацій.

Після перенесення націоналістичного руху в еміграцію роль друкованого слова значно зросла, тому що в середовищі діаспори видавнича діяльність стала найдоступнішим інструментом реалізації політичних завдань українських націоналістичних організацій. Вони вже мали досвід виготовлення видавничої продукції різних видів в умовах конспірації, проте новий формат роботи вимагав переосмислення та актуалізації цього сектору. Політика націоналістичних організацій у видавничій сфері охоплювала продуктування, використання, багатовекторне розповсюдження інформації, сприяння розвитку комунікаційної сфери з метою забезпечення суспільно-політичної діяльності.

Періодичні видання виступали основним засобом масової комунікації з українською діаспорою, характеризувалися різноплановістю, актуальністю змісту, оперативністю інформації. Вони виходили у форматі газет, журналів, інформаційних бюлетенів, які містили різні тематичні блоки. Кожен напрямок виступав знаряддям здійснення впливу на політичні переконання, свідомість, поведінку, діяльність української громади в інтересах організації. Видання були різного читачького спрямування, в одному

випадку вони були адресовані обмеженому членству націоналістичних організації, в іншому широкому загалу української громади, або розраховані виключно на молодіжну чи жіночу аудиторію.

Аналізуючи періодику націоналістичних організацій можна зробити висновок, що тематичні напрямки видавничої діяльності ЗЧ ОУН, ОУН(м), ОУН(з), СКР ІСНО були аналогічними, проте їх зміст відрізнявся в залежності від обраної стратегії визволення українського народу. Проблематику статей можна систематизувати за такими групами: ідеологія організацій, стратегія відновлення незалежності України, концепція самостійної держави, офіційні рішення організацій, суспільно-політичні заходи в діаспорі, ситуація в УРСР та політика радянської влади, формування національної ідентичності та історичної пам'яті.

За їх реалізацію, в першу чергу, відповідали центральні Проводи організацій та спеціальні референтури чи організаційні комісії інформації та пропаганди, пресових і видавничих справ. Вони несли відповідальність за фінансування, а отже і за збільшення кількості видань, їх інтелектуального та ідеологічного рівня, актуальність контенту. Центральне керівництво визначало основні ідейні напрямки змісту, здійснювало координацію засобів масової інформації підпорядкованих організацій. Далі по ієрархії управління цим сектором відбувалося в рамках теренових осередків організацій [Два етапи, 1966, с. 146–149; Четвертий Великий Збір ОУН, 1969, с. 164–168; Сьомий Великий Збір ОУН, 1988, с. 167–171].

ОУН(з) мала певні особливості через невелику кількість членства та в цілому демократично-ліберальний тип організації. Відповідно до статутних документів не виділялася спеціальна структура керівництва видавничою діяльністю. ОУН(з), в силу прихильності ідеології демократичного націоналізму, відзначалася розгалуженою співпрацею з іншими еміграційними об'єднаннями, такими як Українська Головна Визвольна Рада (УГВР), Українська Національна Рада (УНРада) та Світовий Конгрес Вільних Українців (СКВУ). Члени організації долучалися до їх видавничої діяльності, часто відігравали провідну роль в якості редакторів та авторів, адже ОУН(з) мала лише два періодичних видання: «Український самостійник» та «Сучасність».

Серед значної кількості періодики, що видавали націоналістичні організації можна виділити часописи універсального спрямування, які всебічно розкривали вищезазначені теми та, за редакторською концепцією, були орієнтовані на широке коло читачів української діаспори. Кожна організація виділяла одне-два видання як основні і залучала до співпраці з ними провідних членів, ідеологів організації, видатних публіцистів, громадських та культурних діячів української еміграції, колишніх військових учасників підпільного руху.

Часопис «Самостійна Україна» виступав офіціозом СКР ІСНО під егідою ОУН(м). Він виник на базі «Вісника ОДВУ», газет «Націоналіст» та «Україна» в 1948 р., проте став об'єднуючою інформаційною платформою для всіх організацій об'єднаних в СКР ІСНО, які знаходилися в різних

країнах. Головними редакторами «Самостійної України» були Б. Боцюрків (1948 – 1949), Т. Лапичак (1950 – 1955), З. Книш (1956 – 1958), С. Куропась (1959 – 1960), В. Шемердяк (1960 – 1962), М. Панасюк (1963 – 1972), Д. Квітковський (1973 – 1977), М. Панасюк (1978 – 1979), С. Куропась (1980 – 1983), В. Нагірняк (1984 – 1985), П. Стерчо (1986 – 1987). Із 1987 р. журнал редагував П. Дорожинський [Черченко, 2012, с. 437].

Для дотримання високої якості змісту журналу як співробітники та автори були залучені провідні публіцисти, історики, діячі та ідеологи націоналістичного руху. Подаємо загальний огляд проблематики та авторів, що її розробляли: ідеологічно-філософські статті – Ю. Вассиян, Д. Андрієвський, О. Бойдуник, Ю. Артюшенко, Ю. Пундик, Б. Боцюрків, Д. Квітковський; матеріали з історії української визвольної боротьби, в тому числі із військової мемуаристики – Ю. Артюшенко, П. Стречо, А. Штефан; економічна політика та соціально-політичного устрою – П. Стречо, Я. Гайвас, Р. Шраменко; теми внутрішньої української політики, консолідації навколо ДЦ УНР, розколу та конфліктів в націоналістичному русі – О. Бойдуник, З. Городиський, М. Капустянський; публікації про українське суспільно-громадське життя в діаспорі – Т. Лапичак, Б. Гасюк, Д. Квітковський, М. Плав'юк; аналітика ситуації в радянській Україні – Д. Андрієвський, Ю. Бойко, Ф. Кордуба, Ю. Артюшенко [Стерчо, 1978, с. 6–11].

Поруч із вище зазначеними проблемами, окремим постійним блоком розміщували статті про діяльність організацій підпорядкованих СКР ІСНО: Українського Золотого Хреста, Видавничої Спілки, Світового Конгресу Вільних Українців та ін. Найчастіше авторами в цьому секторі виступали С. Куропась, М. Квітковська, В. Різник, П. Надтисянський [З життя ІСНО, 1974, с. 54–59]. На окрему увагу заслуговують спеціальні випуски «Самостійної України», які були присвячені річницям визначних подій в історії націоналістичного руху, персоналіям (Є. Коновальцю, А. Мельнику, О. Ольжичу, О. Бойдунику та ін.), українським історичним подіям [Плав'юк, 1988, с. 7–10; Мельник, 1963, с. 3–9; Артюшенко, 1964, с. 3–4].

Для інформування українців в діаспорі СКР ІСНО видавала тижневик «Наш клич» (Аргентина), тижневик «Новий шлях» (Канада), тижневик «Хлібороб» (Бразилія), журнал для молоді і студентства «Смолоскип» (Канада), журнал Організації Українок Канади ім. О. Басараб «Жіночий світ», англomовний журнал молоді «МУН – БІМС» (Канада), бюлетень Об'єднання Українців у Великій Британії, Бюлетень Організації Української Молоді Франції, Бюлетень Українського Золотого Хреста (США), франкомовний бюлетень «Echanges» (Франція) [ЦДАЗУ, ф. 38, оп. 1, спр. 14, арк. 44; ЦДАЗУ, ф. 38, оп. 1, спр. 36, арк. 15–18] Перелічені часописи використовувала ОУН(м), адже вона знаходилася на спільній ідеологічній платформі з організаціями СКР ІСНО.

Пресовим органом ОУН(м) виступав тижневик «Українське слово». Він був заснований українською громадською організацією Франції Український

Народний Союз (УНС) в 1933 р., але виходив з перервами. Редакцію «Українського слова» після Другої світової війни очолив член Проводу ОУН(м) О. Штуль (1948 – 1977), а згодом М. Стиранка (1977 – 1996) [Зек, 2013, с. 34–41]. Газета набрала значної ваги в політичному еміграційному середовищі, адже серед авторів були авторитетні діячі визвольного руху: О. Штуль, Д. Андрієвський, Я. Гайвас, Ю. Бойко, Б. Кентржинський, Є. Мацяк, Ю. Пундик, науковці А. Жуковський, М. Ветухів, В. Кубійович, Н. Полонська-Василенко, П. Стерчо, Ю. Шевельов. «Українське слово» не обмежувалося висвітленням ідеології та внутрішніх проблем організації, а приділяло значну увагу об'єднанню українського визвольного руху навколо СКВУ та Державного Центру УНР в екзилі. Часопис вмiщав публікації присвячені політичним темам, діяльності ОУН(м), історії та культурі, подіям в Україні. З 1970-х рр. пріоритетним стає інформування діаспори про дисидентський і правозахисний рух в УРСР, а також публікація праць опозиціонерів. Видання також включало додатки: франкомовний «L'Ukrainien» («Українець»), Листок літературної комісії «Зарева» «Юність», журнал української молоді «Смолоскип» [Тимошик, 2002, с. 195–204].

Серед видань ЗЧ ОУН варто виділити «Визвольний шлях», який був заснований з мінімальним технічним оформленням у 1948 р. в Лондоні. Спочатку видавався референтурою пропаганди теренового проводу ОУН виключно для членів організації невеликим тиражем у форматі циклостилю. З 1951 р. видавцем журналу стала Українська Видавнича Спілка (УВС). Одночасно з тим, як це видання набуло статусу офіційного Проводу ЗЧ ОУН, воно стало доступним широкому загалу та значно розширило коло читачів серед української діаспори. Видання було переведено на типографський друк, а формат видання з 1954 р. змінено на книжковий [Чвертьсторіччя «Визвольного шляху», 1972, с. 35–38].

Редактори журналу поставили мету «висвітлювати читачам та обговорювати на своїх сторінках різноманітні державно-політичні, суспільні, соціально-економічні та громадські проблеми і питання національно-визвольної революційної боротьби України та всіх поневолених московсько-большевицьким імперіалізмом народів – націй єдиного фронту АБН» [Від видавництва, 1948, с. 1]. Головними редакторами журналу були Г. Драбат (1948 – 1977), С. Галамай (1977 – 1979), І. Дмитрів (1979 – 1999), С. Олесків (2000 – 2003), А. Гайдамаха (2004 – 2009) [Олесків, 1962, с. 516–521]. До журналу дописували автори зі Великої Британії та з інших країн. Із встановленням незалежної української держави 1991 р. значно збільшилася кількість дописувачів з України. 1993 р. видавцем журналу стала Українська Інформаційна Служба (УІС), з якою того ж року УВС об'єдналася.

«Визвольний шлях» сформувався як український суспільно-політичний, літературний і науковий часопис. Він містив ідеологічні матеріали, зокрема, праці Д. Донцова, Я. Стецька, С. Бандери та ін. та «вишкільні» матеріали для підвищення політичної обізнаності членів організації. Також публікувалися наукові дослідження з історії, археології, культури,

літературознавства, статті щодо церковних питань. Журнал друкував українську художню літературу, переклади творів іноземної літератури, літературну критику, спогади істориків та політичних діячів тощо [Чвертьсторіччя «Визвольного шляху», 1972, с. 35–38].

Часопис приділяв велику увагу висвітленню радянської доби, особливо дисидентському руху на теренах УРСР. Журнал розміщував документи пов'язані з правозахисним рухом, передруки творів української літератури періоду Розстріляного відродження та «шістдесятників», твори самвидаву та політичні документи, огляди книжок, новини й аналітику щодо діяльності опозиції в Україні. Більше того, дисидентство розглядалося не тільки як важливе суспільно-політичне явище, а як продовження національно-визвольного руху на Батьківщині та як ознака зростаючої кризи радянського режиму [Говерля, 1982, с. 166–177]. Лейтмотивом публікацій було протиставлення радянської та націоналістичної суспільно-політичної концепції, тому для більшості з них була характерна емоційність, гіперболізована негативна оцінка подій в СРСР. Політична еміграція, досвід підпільної боротьби, репресії проти учасників націоналістичного руху сформували суб'єктивний підхід до аналізу ситуації в радянській Україні.

Другим офіційним органом ЗЧ ОУН був тижневик «Шлях перемоги». Він був започаткований С. Бандерою в Мюнхені 1954 р. і виходив як громадсько-політичне видання у газетному форматі. Видання виникло в наслідок другого розколу в націоналістичному русі, коли «Український самостійник» перейшов під контроль ОУН(з) [«Шлях Перемоги» – газета ЗЧ ОУН, 28 лютого 1954 р., №1, с. 1]. «Шлях перемоги» редагували Я. Бенцаль (1954 – 1956), Д. Чайковський (1956 – 1967), М. Стиранка (1967 – 1969), В. Леник (1969 – 1992), Я. Сватко (1992 – 1998) та редакційна колегія до якої входили відомі діячі діаспори, серед яких Д. Штикало, Б. Вітошинський, Г. Драбат, Я. Гайвас, Л. Полтава, І. Вовчук, З. Пеленський та ін. На відміну від об'ємних статей аналітичного та наукового змісту «Визвольного шляху», газета вмщала стислі публікації, що переважно трансливали політичну позицію Проводу та актуальні події. Статті розміщувалися хаотично, адже видання не мало стабільних рубрик, розділів, проте вмщало окрему сторінку для молоді під назвою «Ідея і чин», сторінку для жіноцтва – «Голос Об'єднання Жінок ОУВФ». У газеті публікувалися матеріали, що стосувалися діяльності опозиційних сил в Україні, репресій в СРСР, суспільно-політичного життя в діаспорі, хроніки міжнародних подій. Часто друкували спогади, що переважно були присвячені видатним постатям націоналістичного руху в манері глорифікації [Кураєв, 2013, с. 646]. Видання виступало на підтримку Антибільшовицького Блоку Народів (АБН) інформуючи про досягнення організації і повідомляло про заплановані політичні акції із закликком долучатися до них.

ЗЧ ОУН також видавали Бюлетень Проводу ОУН (Німеччина), Бюлетень Проводу Юнацтва ОУН, Бюлетень Теренового Проводу ОУН у Великій Британії, журнал «Сурма» (Німеччина), тижневик «Гомін України» з англомовним щомісячним додатком

«Ukrainian Echo» (1977 – 1991 pp.) (Канада).

Офіційним політично-інформаційним виданням ОУН(з) був «Український самостійник». З моменту його появи в 1950 р. він був інформаційним тижневиком ЗЧ ОУН, в той же час на його сторінках відображався тривалий конфлікт всередині організації, публікувалися постанови, звернення, рішення Проводу, особисті звернення сторін конфлікту, документи та листи Проводу ОУН в Україні. Після остаточного розколу видання перейшло під контроль «двійкарів» (членів ОУН(з)) і в 1957 – 1958 рр. редакторами були Л. Ребет, В. Маркус, а з 1959 р. «Український самостійник» редагувала колегія у складі Б. Кордюка, В. Маркуся та А. Камінського.

Зміни торкнулися не лише редакційного штату, а й форми: газетний формат був замінений на журнальний. З вересня 1957 р. випускали раз на місяць, з 1975 р. – раз на квартал, а з 1976 р відбулася інтеграція з журналом «Сучасність». Реорганізація змісту полягала у відмові від статей присвячених міжнародним подіям, адже «не мислимо втримати на належному рівні зовнішньополітичну сторінку газети, а це тому, що наші коментарі доходять до читачів у часі, коли події сильно, а часто зовсім втратили на актуальності» [Реорганізація Українського самостійника, 4 серпня 1957 р., №32 (394), Український Самостійник, с. 1], з іншого боку читачі знали мову місця поселення і були поінформовані місцевою періодикою. Редактори вилучили обширні дописи про життя місцевої громади, адже широке розповсюдження в різних країнах вимагало матеріалів загальноеміграційного характеру натомість місцевих хронік.

ОУН(з) почала видавати журнал, де переважала українська проблематика. Він містив систематичні огляди і коментарі про ситуацію в Україні в політичній, релігійній, культурній, господарській сфері і не зважаючи на націоналістичний світогляд редактори схилилися до дотримання принципу об'єктивності. Другий блок статей був присвячений еміграційним питанням переважно в контексті визвольної політики організації та стосункам українців з іншими народами. Матеріал викладався не у газетному форматі поточної інформації, а переважали статті аналітичного змісту. Варто зауважити, що в «Українському самостійнику» розміщували публікації, що відображали ідеологічну концепцію ОУН(з) та постанови організаційних конференцій, адже у книжковому форматі вони не видавалися (як в ЗЧ ОУН та ОУН(м)). [Постанови IV Делегатської конференції ОУН(з), 1966, с. 43–45] Провідні діячі ОУН(з) також були членами редакції та авторами значної кількості статей журналу «Сучасність» (1961 – 1992), який був присвячений питанням культури, літератури і суспільно-політичного життя [VI Делегатська конференція Організації українських націоналістів за кордоном (ОУН(з)), 1980, с. 11].

Детальніше розглянемо тематику публікацій, які були представлені у націоналістичних часописах, їх мету та інформаційний потенціал. Насамперед звернемо увагу, що націоналістичні організації мали виражене ідеологічне підґрунтя, а тому потребували відображення їхніх концептуально оформлених уявлень про суспільне і політичне життя у

друкованому вигляді. Значна увага приділялася висвітленню на сторінках видань організаційних матеріалів, які розкривали основні засади діяльності націоналістичних об'єднань, базові поняття націоналізму, пояснювали прихильність організацій саме до цієї ідеології, окреслювали перспективи визвольного руху.

Наукові аналітичні матеріали про природу української нації і націоналізму слугували джерелом інформації та поглиблювали знання про український визвольний рух. На думку членів націоналістичних організацій радянською владою здійснювалася робота по дискредитації українського визвольного руху, а поняття націоналізму часто мало негативне висвітлення у світі. [Сьомий Великий Збір ОУН, 1988, с. 168] В наслідок цього частина українських мігрантів скептично й неприхильно ставилося як до націоналістичної ідеології, так і її носіїв. Для позитивної протидії було вирішено на сторінках преси розкривати історію українського націоналізму, довести до ідентифікації поняття визвольного українського руху з виявами боротьби у ХХ ст. проти колишніх імперій за самостійність і свободу поневолених народів. Дана тематика розкривалася в публікаціях провідних ідеологів націоналістичних організацій [Борковський, 1972, с. 15–19].

За допомогою видання інформаційних бюлетенів і значної кількості публіцистичних видань націоналістичні організації трансливали свою ідеологію, політичну програму, визвольно-державницьку стратегію. Вони виконували мобілізаційну функцію для дотримання позитивної динаміки природу кадрів. В умовах еміграції ідеологія трьох ОУН зазнавала значних змін: ОУН(з) і ОУН(м) поступово переходили на демократичні позиції та дотримувались стратегії мирної революції, а ЗЧ ОУН продовжувала відстоювати план революційно-збройної боротьби. Видання виступали платформою для дискусій щодо тактики організацій, її зміни з урахуванням ситуації в СРСР, ревізійських тенденцій, тобто обґрунтування поступової відмови від радикальних положень ідеології. Конкуренція ідеологій породжувала інформаційні війни на сторінках преси, з взаємними обвинуваченнями та доведенням помилковості поглядів протилежної сторони. [Ільницький, 1966, с. 33–35] Завданням інформаційної політики в такому контексті була пропаганда, яка зрозуміло тлумачила ідеї організації і привертала прихильників саме до своєї організації.

Особлива увага приділялася концепції Української Самостійної Соборної Держави (УССД), висвітленню програми державного будівництва, а саме обговорювався державний устрій, суспільний лад, економічна модель, духовна і культурна політика, проблема національних меншин. Наприклад, завдяки інтелектуалам української діаспори була сконструйована програма розбудови альтернативи до комуністичної УРСР. Кожна з організацій створила своєрідний проект Конституції вільної України, який відзеркалював основні цінності за які боролися націоналісти і пропонували запровадити після падіння радянського режиму. Пропонувалися шляхи вирішення проблем, пов'язаних із функціонуванням

українського суспільства відповідно до націоналістичної доктрини. Дискутувалося питання господарського ладу та співвідношення різних типів власності, адже з набутого досвіду боротьби за прихильність населення були зроблені висновки про високу актуальність цієї проблеми [Камінський, 1960, с. 3–8].

На внутрішньо-організаційному відтинку головним завданням було своєчасно інформувати все членство про політику Проводів. Особлива увага приділялася висвітленню змін стратегій організацій, визначенню ролі еміграції, як інтегральної частини української нації, формулюванню ідейно-політичних і ключових завдань на даному етапі визвольної боротьби. Матеріали Великих Зборів та Делегатських конференцій також розповсюджувалися за допомогою періодичних видань. В них, у стислому форматі, подавалася офіційна ідеологічна концепція, програма руху, актуальні рішення керівних органів організацій, їх ставлення до окремих подій та ситуацій у світі, аналіз становища української діаспори тощо.

Для дотримання високого ступеня динаміки кадрів організації через пресу доводили до відома українській громаді інформацію про конференції, культурні, мистецькі, освітні заходи, політичні акції та маніфестації. Також анонси подібних заходів та матеріали про їх проведення розміщувалися у популярних виданнях загальноукраїнської діаспорної преси, найчастіше в газеті «Свобода». За допомогою періодичних видань відбувалося інформування про діяльність організацій та підпорядкованих їм структур, що передбачало публікацію своєрідних звітів організацій щодо проведених конференцій, культурно-масових, освітніх, політичних заходів в країнах поселень, робочих поїздок очільників (наприклад Б. Гасюк «Конференція по національному питанню» в «Самостійній Україні» [Гасюк, 1976, с. 52–53], а також постійні розділи «Самостійної України» під назвою «З життя ІСНО» та «Прожектором по діаспорі» в «Українському самостійнику»). Також повідомлялося про політичну ситуацію в країнах, де проживали зарубіжні українці, що включало аналіз змін законодавства щодо мігрантів, політичного клімату держав, їх вплив на можливість чи обмеження діяльності націоналістичних організацій.

Націоналістичні організації володіли актуальною інформацією про дійсність в УРСР, політику радянської влади, тому сприяли задоволенню інформаційних потреб закордонних українців. Ситуація в Україні впливала на інформаційний простір та контент преси, позаяк кожна подія детально вивчалася, коментувалася, обговорювалася на сторінках видань. Таким чином, українські емігранти не відчували себе повністю ізольованими чи відірваними від Батьківщини.

На сторінках видань велася своєрідна хронологія подій, часто такі публікації ґрунтувалися на інформації від опозиціонерів радянської влади та розкривали суть тоталітарного режиму в Україні, наприклад: Д. Квітковський «СССР і національне питання» [Квітковський, 1974, с. 2–11], «Події в т. зв. СРСР та Україні і ми» [Квітковський, 1974, с. 5–13], а також постійний розділ «Самостійної України» під назвою «Вісті з України». Публікувалися документи

передані з території України, які містили повідомлення про існування незгодних з радянським режимом, свідчення про репресивні заходи. Під кутом дошкульної критики в аналітичних матеріалах розкривалася суть «комуністичної системи визиску і гноблення» [Сьомий Великий Збір ОУН, 1988, с. 37], економічні невдачі, негативні сторони радянської системи господарювання. Розглядалася національна політика в СРСР, стратегія «злиття націй», що, на думку націоналістичної діаспори, становило загрозу для існування національної культури та особливостей українців. Для розкриття зазначеної тематики були створені спеціальні видання, зокрема, «News from Ukraine», «The Ukrainian review», Бюлетень Української Центральної Інформаційної Служби, «Українське слово» та ін. На сторінках націоналістичних видань передруковувалися інформаційні матеріали із газет і журналів УРСР із коментарями та редакційними замітками [Матеріали Одинадцятого Великого Збору ОУН, 1988, с. 117]. Таким чином намагалися створити відчуття цілісності українського народу на території України і за її межами, мобілізувати діаспору до активної діяльності для зміни ситуації на Батьківщині, викликати сентимент, співчуття українцям в УРСР.

Подавалася аналітика змін політичної ситуації та змін в суспільній свідомості, в контексті якої націоналісти шукали точки виникнення руху опору в УРСР. Оприлюднювалися відомості про становище опозиційних сил та репресивні заходи проти них, аналізувалися перспективи виникнення національно-визвольного руху. Обговорювалися світоглядні орієнтири опозиції, можливості взаємодії діаспори з нею, прийнятність співпраці з націонал-комуністами. Зокрема, в структурі ЗЧ ОУН працювали спеціальні друковані органи присвячені вказаній тематиці. При Союзі Українців у Великій Британії та Українській Видавничій Спілці (УВС) в 1949 р. у Великій Британії була заснована Українська Інформаційна Служба (УІС) (в 1980-х – 1990-х рр. також фігурує як Українська Центральна Інформаційна Служба). З 1950 р. почав щомісяця виходити друком бюлетень «Ukrainian Information Service», якого вийшло 13 випусків. Його метою було мобілізація світової суспільної думки на підтримку українського визвольного руху, інформування про ситуацію в УРСР та організовану діяльність діаспори. Варто зазначити, що тираж був значним, наприклад, у 1951 р. він становив 24 тисячі примірників. Частково їх реалізували на комерційних умовах, а частину «порядком безплатної інформації вислано різним установам, пресовим агенціям, редакціям і індивідуальним чільним людям в країнах усього світу – 9.240 примірників» [Українська Інформаційна Служба, 1952, с. 37]. Від січня 1952 р. до вересня 1954 р. видання продовжувало виходити під назвою «Ukrainian Observer» (вийшло 18 випусків) [Олесків, 1962, с. 516–529].

«Ukrainian Observer» було також замінено кварталником «The Ukrainian Review», який виходив до 1999 р. і був редагований В. Державиним та В. Орелецьким, а з 1965 р. – С. Стецько. Власне видавці характеризували часопис як засіб зв'язку між

українською громадою та англomовним середовищем, адже емігранти зіткнулися з тим, що Україна та українська нація були практично terra incognita не лише для широкої громадськості, а й для багатьох політичних та академічних кіл Заходу. Ідея появи видання була також пов'язана з тим, що інформація про українські проблеми часто була неповною та піддавалася спотворенню людьми та групами, які з тих чи інших причин упереджено ставилися до ідеї відновлення української незалежності [Editorial, 1954, с. 3]. Це був публіцистичний та аналітичний журнал, який зосереджувався на розгляді ситуації в Україні, аналітиці радянської політики, діяльності української діаспори. Статті транслювали ідеї розвалу СРСР на національні держави, боротьби з комунізмом та створення єдиного антибільшовицького руху, захисту прав людини, підтримки західного оборонного союзу [Editorial, 1954, с. 4]. На сторінках видання публікували наукові статті з історії України та української культури, огляди нової літератури. Крім того значне місце на сторінках видання відводилося оприлюдненню інформації про репресії, поіменно подавалися персональні данні заарештованих, ув'язнених і їх доля та друкували передані закордон звернення політичних в'язнів.

УІС в 1985 – 1999 рр. видавала Бюлетень Української Центральної Інформаційної Служби. Тут публікувалися короткі звіти про події в Україні та розгортання національно-визвольного руху, репресії каральних органів СРСР проти дисидентів і громадських активістів, списки та адреси українців – в'язнів ГУЛАГу. У виданні з'являлися документи передані з України, звернення політичних в'язнів, матеріали самвидаву. Після 1991 року переважала інформація про державотворчі процеси в Україні, соціально-економічне життя, а також про підривну роботу комуністичної партії, російської церкви та зарубіжної агентури.

На сторінках видань значна увага приділялася принципам кадрової політики націоналістичних організацій. Оскільки вони поповнювалися новими членами та симпатиками, існувала постійна необхідність їх ознайомлення з організаційними засадами та правопорядком в організаціях, окреслювали обов'язки та актуальні завдання членства, подавався ідеал вартостей націоналіста, засади національно-суспільної етики [Ковальський, 1986, с. 24–28]. За допомогою пресових видань встановлювався зв'язок та здійснювалася комунікація між керівництвом і організаційними кадрами. Розглядалася стратегія розширення членства для недопущення процесу старіння та стагнації складу, надавалися рекомендації як кожен може сприяти цьому.

В цьому контексті значний сектор видавничої діяльності був присвячений молоді і юнацтву націоналістичних організацій. Це пов'язано з переконанням керівництва, що для кращого національного майбутнього українців, молодь діаспори повинна робити вагомий вклад, стаючи на заміну старшому поколінню революціонерів, переймаючи його здобутки, ідеї, досвід, мету, щоб не переривалася нитка тягlosti боротьби за відновлення УССД. Юнацтво виступало вагомим фактором в діяльності націоналістів, як резервуар кадрів,

активізатор націоналістичних ідей серед української молоді, реалізатор програм організацій. В офіційних виданнях надавалися методика праці з молодшими поколіннями, рекомендації щодо виховної та освітньої діяльності в середовищі сім'ї, освітніх чи культурних установ. В цих публікаціях можна прослідкувати тенденцію певних змін. Спочатку акцент робився на підготовку революційних військових кадрів, що відповідало сподіванням націоналістичних організацій здобути УССД завдяки революційному зриву. Однак, згодом домінуючою риторикою цих рекомендацій стало збереження української громади, протидія асиміляції, сприяння вивченню української мови, виховання носіїв націоналістичної ідеології, забезпечення кадрами націоналістичних організацій, вирішення проблеми залучення молоді третього, четвертого покоління діаспори.

Націоналістичні організації випускали спеціальні пресові видання, які особливу увагу зосереджували на вихованні молоді, готової до боротьби за визволення України.: «Смолоскип» (журнал організації української молоді «Зарево» в Канаді), «МУН – БІМС» (англомовний орган МУНО в Канаді), «Бюлетень» (франкомовне видання Організації Української Молоді у Франції), Бюлетень Юнацтва ОУН, «Фенікс» (неперіодичне видання Товариства Української Студіюючої Молоді ім. М. Міхновського) та ін. На сторінках цих видань особлива увага приділялася ідеології українського націоналізму, морально-етичним засадам, до яких повинна прагнути молода людина, фізичному гартові й здоровому способу життя. В кожному випуску була інформація про молодіжні справи: вишкільні табори, зустрічі з ветеранами визвольної боротьби. Вони вміщали статті з історії націоналістичних організацій та життя їх визначних діячів, згадки про підпільну боротьбу, теорії націоналізму, програми організацій. Також в них публікувалися постанови і звернення керівництва націоналістичних організацій та рішення Великих Зборів чи Конференцій стосовно молодого покоління, окреслювалися актуальні завдання для нього [Справа постановки праці в Юнацтві ОУН, 1988, с. 5–7].

Політика націоналістичних організацій у видавничій сфері ставила за мету сприяння збереженню національної ідентичності та формування історичної пам'яті. Колективні уявлення про минуле та культурні традиції наділяли українців діаспори почуттям духовної спорідненості з українцями на Батьківщині. Націоналістичні видання були наповнені статтями з історії України всіх періодів, в яких прослідковувалася державницька лінія, доводилася самотність української нації, її культури та традицій. Публікації розвідок з історії та культури України мали на меті альтернативно радянській історичній науці висвітлювати історичний процес в Україні, визначали СРСР як окупанта та обґрунтовували необхідність відновлення незалежності держави (наприклад, М. Плав'юк «До питання державної суверенності України в ХХ столітті» [Плав'юк, 1988, с. 6–17].

Особливий наголос автори робили на висвітленні історії українського національно-визвольного руху. В цьому контексті значна частина публікацій були присвячені персоналіям, а саме діячам

націоналістичного руху, українським митцям, дисидентам, відомим історичним постатям, визначним діячам української еміграції (наприклад, Антонович М. «Історичне минуле та традиція в творчості Дмитра Донцова» [Антонович, 1973, с. 33–37], В. Державин «Олег Ольжич поет національного героїзму» [Державин, 1974, с. 11–18]. Увага до історії визначних особистостей пов'язана із схильністю націоналістів до глорифікації та ідеалізації діячів революційного визвольного руху, провідників націоналістичних організацій.

Таким чином, націоналістична преса була ідейно-політичною зброєю і її розповсюдження серед української спільноти в еміграції віддзеркалює певною мірою вплив націоналістів на своє оточення. За допомогою сформованої системи видань був створений інформаційний простір, смислове наповнення якого сприяло прихильному ставленню до націоналістичного руху. Матеріали часописів давали змогу різним поколінням українських мігрантів зрозуміти ідеологічну концепцію, історичні, політичні та суспільні обставини роботи націоналістичних організацій над збереженням української ідентичності закордоном та лобіюванням українських інтересів на міжнародній арені.

Проте, можна простежити ряд перманентних проблем які мали місце в видавничому секторі націоналістичних організацій. Найчастіше згадується відсутність єдиного друкованого органу, в якому можна було б розглядати питання ідеологічно-теоретичні, тогочасної реальності в Україні та проблеми української політичної еміграції. Доводилося розподіляти ці функції між різними виданнями [Україна – спільне добро для всіх громадян, 1971, с. 109]. Другим аспектом виділимо застереження, що з часом підсилювався еміграційний характер видань, тобто на перших сторінках преси з'являлися статті з інформацією про внутрішню політику країн поселення, чи локальні конфлікти в різних частинах світу, натомість факти діяльності націоналістичного руху розглядалися побіжно. Третьою проблемою була низька поліграфічна якість видань та їх художнє оформлення, адже якщо для ідейно мобілізованих політичних мігрантів це могло не мати особливого значення, то для зацікавлення нових поколінь діаспори атрактивність видання відіграло не останню роль. Четвертою була проблема авторства, що полягає у використанні псевдонімів з метою конспірації, використання лише ініціалів або взагалі відсутність підписів статей, неможливість встановити авторство чи рівень причетності людини до організації за змістом статті. Безумовно це ускладнює роботу дослідника щодо аналізу змісту видань, тому що важко встановити на скільки висловлена думка автора відповідає загальній стратегії організації, чи можна її вважати релевантною для всієї націоналістичної спільноти. П'ятою проблемою було розгортання конфлікту між трьома гілками ОУН на сторінках видань. Лейтмотивом була нетолерантна риторика направлена на дискредитацію організаціями одна одної, що частково компрометувала націоналістичний рух в цілому.

Висновок. Україномовна періодика в багатомовному, полікультурному середовищі мала важливу

роль для мігрантів та їх нащадків як додатковий фактор національної самоідентифікації. Націоналістичні організації використовували періодичні видання як засіб комунікації з українською діаспорою, через них транслювали свою ідеологічну доктрину, інтерпретацію стратегії відновлення незалежності України, а також ідею консолідованої нації українців на Батьківщині та в еміграції. На основі аналізу і систематизації змістовного наповнення націоналістичних часописів можна зробити висновок, що головними тематичними акцентами публікацій були: діяльність націоналістичного руху в діаспорі;

українська історія; ситуація в Україні та політика радянської влади; стратегія і завдання української еміграції в контексті її обов'язків перед Батьківщиною. Таким чином, завдяки часописам був створений інформаційний простір, який об'єднував локальні українські етнічні громади з різних країн у визвольний рух, спонукав до громадської діяльності та політичних виступів. Варто зауважити, що дослідження націоналістичної преси має значний науковий потенціал, позаяк триває оновлення і розширення джерельної бази.

Список використаних джерел

- Editorial, 1954, *The Ukrainian Review*, грудень, № 1, с. 3–4.
- VI Делегатська конференція Організації українських націоналістів за кордоном (ОУН(з)), 1980. Мюнхен: Політична рада ОУН(з), 74 с.
- Антонович, М., 1973. Історичне минуле та традиція в творчості Дмитра Донцова, *Самостійна Україна*, № 11–12, с. 33–37.
- Артюшенко, Ю., 1964. Сл. П. Полк. Андрій Мельник, *Самостійна Україна*, № 11 (189), с. 3–4.
- Борковський, Р., 1972. Ідеологічні підстави нашої програми (II), *Український самостійник*, № 7–8 (573–574), с. 15–19.
- Від видавництва, 1948, *Визвольний шлях*, №1, с.1
- Гасюк, Б., 1976. Конференція по національному питанню, *Самостійна Україна*, № 1–2 (329–330), с. 52–53.
- Говерля, С., 1982. Дисиденство. Деякі завваги до суспільного явища. (Матеріали й документи з поневоленої України), *Визвольний Шлях*, №2 (407), с. 166–177.
- Два етапи. Матеріали П'ятого і Шостого Великих Зборів Українських Націоналістів, 1966. Париж, 171 с.
- Державин, В., 1974. Олег Ольжич поет національного героїзму, *Самостійна Україна*, № 5–6 (309–310), с. 11–18.
- Дорохіна, Т. Ф., 2005. Заснування та початковий період історії часопису «Визвольний шлях» (1948 – 1953), *Історичний журнал*, № 4, с. 24–33.
- Дорохіна, Т. Ф., 2006. Радянська доба в рецепції авторів «Визвольного шляху» (1948 – 1991), *Київська Старовина*, Київ: Київський славистичний університет, № 1, с. 126–134.
- 3 життя ІСНО, 1974, *Самостійна Україна*, № 9–10, с. 54–59.
- Зек, Б., 2013. *Олег Штуль в боротьбі за Україну*, Львів – Торонто: Літопис УПА, 110 с.
- Гльницький, Р., 1966. З екстремістами нема співпраці, *Український самостійник*, № 11 (505), с. 33–35.
- Камінський, А., 1960. Соціальна програма нашого руху, *Український самостійник*, № 7–8 (429–430), с. 3–8.
- Квітковський, Д., 1974. Події в т. зв. ССРСР та Україні і ми, *Самостійна Україна*, № 3–4 (307–308), с. 5–13.
- Квітковський, Д., 1974. ССРСР і національне питання, *Самостійна Україна*, № 7–8 (311–312), с. 2–11.
- Ковальський, І., 1986. До питань праці на полі кадрів ОУН, *Бюлетень Проводу ОУН*, № 26, с. 24–28.
- Ковпак, В. А., 2017. *Інформаційно-комунікаційна діяльність післявоєнної української еміграції: смислова матриця ідеї нації*: автореф. дис. докт. наук із соц. ком.: 20.00.01, Запоріжжя, 41 с.
- Кураєв, О., 2013. Шлях перемоги, *Енциклопедія історії України: у 10 т. Інститут історії України НАН України*, т. 10, Київ: Наукова думка, с. 646.
- Матеріали Одиннадцятого Великого збору Організації Українських Націоналістів, 1988, *Самостійна Україна*, Липень-вересень, № 3/428, 135 с.
- Мельник, А., 1963. Дві зустрічі, *Самостійна Україна*, № 5 (171), с. 3–9.
- Миколаєнко, А., 2018. Політичні дискусії української громади в діаспорній пресі другої половини ХХ ст., *Український інформаційний простір*, № 2, с. 209–217.
- Олесків, В., 1962. Короткий нарис розвитку «Визвольного шляху» і «Української Видавничої Спілки», *Визвольний Шлях*, № 4-5, с. 516–521.
- Плав'юк, М., 1988. До питання державної суверенності України в ХХ столітті, *Самостійна Україна*, № 1/426, с. 6–17.
- Плав'юк, М., 1988. Євген Коновалець – творець нової доби, *Самостійна Україна*, № 2 (427), с. 7–10.
- Постанови IV Делегатської конференції ОУН(з), 1966, *Український Самостійник*, № 11 (505), с. 43–45.
- Реорганізація Українського самостійника, 1957, *Український Самостійник*, 4 серпня, №32 (394), с. 1.
- Світова координаційна рада Ідеологічно споріднених націоналістичних організацій (СКР ІСНО). *Збірник документів*, 2017, Київ, Державна архівна служба України, ЦДАЗУ, 92 с.
- Справа постановки праці в Юнацтві ОУН, 1988, *Бюлетень Юнацтва ОУН*, № 12, с. 5–7.
- Стерчо, П., 1978. «Самостійна Україна» тридцять років на службі нації, *Самостійна Україна*, № 11–12 (352–353), с. 6–11.
- Сьомий Великий Збір Організації Українських Націоналістів: матеріали й постанови, 1988. Видання Організації Українських Націоналістів (ОУН): Бібліотека українського підпільника, 238 с.
- Тимошик, М., 2002. Українка в архівах, бібліотеках, редакціях і видавництвах Франції, *Студії: Архівістика за кордоном*, № 8, с. 195–204.
- Тимошик, М., 2018. Лондонський журнал «The Ukrainian Review» як промоутер у західному світі ідеї української державності, *Український інформаційний простір*, № 2, с. 78–96.
- Тимошик, М., 2021. Лондонський журнал «Визвольний шлях» та його місце в історії української журналістики на чужині, *Вісник Львівського університету. Серія журналістика*, № 49, с. 29–45. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2021.49.11057>
- Україна – спільне добро всіх її громадян. Матеріали VII-го Великого Збору Українських Націоналістів, 1971, Париж-Балтимор: Смолоскип, 131 с.
- Українська Інформаційна Служба, 1952, *Визвольний шлях*, № 3–54, с. 37.
- Центральний державний архів зарубіжної україніки (далі – ЦДАЗУ), ф. 38, оп. 1, спр. 36, на 15–18 арк.

ЦДАЗУ, ф. 38. Оп. 1, спр. 14, на 44 арк.

Чвертьсторіччя «Визвольного шляху», 1972, *Бюлетень Проводу ОУН*, № 3 (11), с. 35–38.

Черченко, Ю. А., 2012. «Самостійна Україна», *Енциклопедія історії України: у 10 т.* Інститут історії України НАН України, т. 9, Київ: Наукова думка, с. 437.

Четвертий Великий Збір Організації Українських Націоналістів, т. 1: Постанови, 1969. Видання Організації Українських Націоналістів (ОУН): Бібліотека українського підпільника, 246 с.

Шлях Перемоги – газета ЗЧ ОУН, 1954, *Шлях перемоги*, 28 лютого, №1, с. 1.

References

Antonovych, M., 1973. Istorychne mynule ta tradytsiia v tvorchosti Dmytra Dontsova [Historical past and tradition in the works of Dmitry Dontsov], *Samostiina Ukraina*, № 11–12, s. 33–37. (in Ukrainian).

Artiushchenko, Yu., 1964. Sl. P. Polk. Andrii Melnyk [The Glorious Patriot Colonel Andrii Melnyk], *Samostiina Ukraina*, № 11 (189), s. 3–4. (In Ukrainian).

Borkovskiy, R., 1972. Ideolohichni pidstavy nashoi prohramy (II) [Ideological bases of our program (II), Ukrainian independent], *Ukrainskyi samostiinyk*, № 7–8 (573–574), s. 15–19. (in Ukrainian).

Cherchenko, Yu. A., 2012. «Samostiina Ukraina» [«Independent Ukraine»], *Entsyklopediia istorii Ukrainy: u 10 t. Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy*, т. 9, Kyiv: Naukova dumka, s. 437. (in Ukrainian).

Chetvertyi Velykyi Zbir Orhanizatsii Ukrainskykh Natsionalistiv, т. 1: Postanovy [The Fourth Great Gathering of the Organization of Ukrainian Nationalists. Т. 1: Resolutions], 1969. Vydannia Orhanizatsii Ukrainskykh Natsionalistiv (OUN): Biblioteka ukrainskoho pidpilynka, 246 s. (in Ukrainian).

Chvertstoriichia «Vyzvolnoho shliakhu» [A quarter of a century of the «Liberation Way»], 1972, *Biuletyn Provodu OUN*, № 3 (11), s. 35–38. (in Ukrainian).

Derzhavyn, V., 1974. Oleh Olzhych poet natsionalnoho heroizmu [Oleg Olzhych poet of national heroism, Independent Ukraine], *Samostiina Ukraina*, № 5–6 (309–310), s. 11–18. (in Ukrainian).

Dorokhina, T. F., 2005. Zasnuvannia ta pochatkovyi period istorii chasopysu «Vyzvolni shliakh» (1948 – 1953) [Foundation and initial period of the history of the magazine «Liberation Way» (1948 – 1953)], *Istorychnyi zhurnal*, № 4, s. 24–33. (in Ukrainian).

Dorokhina, T. F., 2006. Radianska doba v retseptsii avtoriv «Vyzvolnoho shliakhu» (1948 – 1991) [Soviet era in the reception of the authors of the «Liberation Way» (1948 – 1991)], *Kyivska Starovyna*, Kyiv: Kyivskiy slavistychnyi universytet, № 1, s. 126–134. (in Ukrainian).

Dva etapy. Materialy Piatoho i Shostoho Velykykh Zboriv Ukrainskykh Natsionalistiv [Two stages. Proceedings of the Fifth and Sixth Great Assemblies of Ukrainian Nationalists], 1966, Paryzh, 171 s. (in Ukrainian).

Editorial, 1954, *The Ukrainian Review*, December, № 1, pp. 3–4. (in English).

Hasiuk, B., 1976. Konferentsiia po natsionalnomu pytanni [Conference on the national question, Independent Ukraine], *Samostiina Ukraina*, № 1–2 (329–330), s. 52–53. (in Ukrainian).

Hoverlia, S., 1982. Dysydenstvo. Deiaki zavvahy do suspilnoho yavlyshcha. (Materialy y dokumenty z ponevolenoï Ukrainy) [Dissent. Some remarks on the social phenomenon. (Materials and documents from enslaved Ukraine)], *Vyzvolnyi Shliakh*, №2 (407), s. 166–177. (in Ukrainian).

Ilnytskyi, R., 1966. Z ekstremistamy nema spivpratsi [There is no cooperation with extremists], *Ukrainskyi samostiinyk*, № 11 (505), s. 33–35. (in Ukrainian).

Kaminskyi, A., 1960. Sotsialna prohrama nashoho rukhu [Social program of our movement], *Ukrainskyi samostiinyk*, № 7-8 (429–430), s. 3–8. (in Ukrainian).

Kovalskiy, I., 1986. Do pytan pratsi na poli kadriv OUN [On issues of work in the field of OUN personnel], *Biuletyn Provodu OUN*, № 26, s. 24–28. (in Ukrainian).

Kovpak, V. A., 2017. *Informatsiino-komunikatsiina diialnist pisliavoiennoi ukrainskoi emihratsii: smyslova matrytsia idei natsii* [Information and communication activities of postwar Ukrainian emigration: the semantic matrix of the idea of the nation]: avtoref. dys. dokt. nauk iz sots. kom.: 20.00.01, Zaporizhzhia, 41 s. (in Ukrainian).

Kuraiev, O., 2013. Shliakh peremohy [The Way of Victory], *Entsyklopediia istorii Ukrainy: u 10 t. Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy*, т. 10, Kyiv: Naukova dumka, s. 646. (in Ukrainian).

Kvitkovskiy, D., 1974. Podii v t. zv. SSSR ta Ukraini i my [Events in the so-called. USSR and Ukraine and we], *Samostiina Ukraina*, № 3–4 (307–308), s. 5–13. (in Ukrainian).

Kvitkovskiy, D., 1974. SSSR i natsionalne pytannia [USSR and the national question, Independent Ukraine], *Samostiina Ukraina*, № 7–8 (311–312), s. 2–11. (in Ukrainian).

Materialy Odynadtsiatoho Velykoho zboru Orhanizatsii Ukrainskykh Natsionalistiv [Proceedings of the Eleventh Grand Assembly of the Organization of Ukrainian Nationalists], 1988, *Samostiina Ukraina*, Lypen-veresen, № 3/428, 135 s. (in Ukrainian).

Melnyk, A., 1963. Dvi zustrichi [Two meetings], *Samostiina Ukraina*, № 5 (171), s. 3–9. (in Ukrainian).

Mykolaienko, A., 2018. Politychni dyskusii ukrainskoi hromady v diasporii presi druhoi polovyny XX st. [Political discussions of the Ukrainian community in the diasporic press of the second half of the twentieth century], *Ukrainskyi informatsiinyi prostir*, № 2, s. 209–217. (in Ukrainian).

Oleskiv, V., 1962. Korotkyi narys rozvytku «Vyzvolnoho shliakhu» i «Ukrainskoi Vydavnychoi Spilky» [A short essay on the development of the «Liberation Way» and the «Ukrainian Publishing Union»], *Vyzvolnyi Shliakh*, № 4–5, s. 516–521. (In Ukrainian).

Plaviuk, M., 1988. Do pytannia derzhavnoi suverennosti Ukrainy v XX stolitti [On the question of state sovereignty of Ukraine in the twentieth century], *Samostiina Ukraina*, № 1/426, s. 6–17. (in Ukrainian).

Plaviuk, M., 1988. Yevhen Konovalets – tvorets novoi doby [Yevhen Konovalets – the creator of the new era], *Samostiina Ukraina*, № 2 (427), s. 7–10. (in Ukrainian).

Postanovy IV Delehatskoi konferentsii OUN(z) [Resolutions of the IV Delegate Conference of the OUN (z)], 1966, *Ukrainskyi Samostiinyk*, № 11 (505), s. 43–45. (in Ukrainian).

Reorhanizatsiia Ukrainskoho samostiinyka [Reorganization of the Ukrainian Independent], 1957, *Ukrainskyi Samostiinyk*, 4 serpnia, №32 (394), s. 1. (in Ukrainian).

Shliakh Peremohy – hazeta ZCh OUN [The Way of Victory – ZCH OUN newspaper], 1954, *Shliakh peremohy*, 28 liutoho, №1, s. 1. (in Ukrainian).

Somyi Velykyi Zbir Orhanizatsii Ukrainskykh Natsionalistiv: materialy y postanovy [Seventh Great Gathering of the Organization of Ukrainian Nationalists: Materials and Resolutions], 1988. Vydannia Orhanizatsii Ukrainskykh Natsionalistiv (OUN): Biblioteka ukrainskoho pidpilnyka, 238 s. (in Ukrainian).

Sprava postanovy pratsi v Yunatstvi OUN [The case of staging work in the OUN Youth], 1988, *Biuletyn Yunatstva OUN*, № 12, s. 5–7. (in Ukrainian).

Stercho, P., 1978. «Samostiina Ukraina» trydtsiat rokov na sluzhbi natsii [«Independent Ukraine» for thirty years in the service of the nation], *Samostiina Ukraina*, № 11–12 (352–353), s. 6–11. (in Ukrainian).

Svitova koordynatsiina rada Ideolohichno sporidnennykh natsionalistychnykh orhanizatsii (SKR ISNO). *Zbirnyk dokumentiv* [World Coordinating Council of Ideologically Related Nationalist Organizations (SCR ISNO). Collection of documents], 2017, Kyiv, Derzhavna arkhivna sluzhba Ukrainy, TsDAZU, 92 s. (in Ukrainian).

Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv zarubizhnoi ukrainiky (dali – TsDAZU) [Central State Archive of Foreign Archival Ukrainian (TsDAZU)], f. 38, op. 1, spr. 36, na 15–18 ark. (in Ukrainian).

TsDAZU, f. 38. Op. 1, spr. 14, na 44 ark. (in Ukrainian).

Tymoshyk, M., 2002. Ukrainika v arkhivakh, bibliotekakh, redaktsiiah i vydavnytstvakh Frantsii [Ukraine in archives, libraries, editorial offices and publishers of France], *Studii: Arkhivistyka za kordonom*, № 8, s. 195–204. (in Ukrainian).

Tymoshyk, M., 2018. Londonskyi zhurnal «The Ukrainian Review» yak promoter u zakhidnomu sviti idei ukrainskoi derzhavnosti [London magazine «The Ukrainian Review» as a promoter in the Western world of the idea of Ukrainian statehood], *Ukrainskyi informatsiinyi prostir*, № 2, s. 78–96. (in Ukrainian).

Tymoshyk, M., 2021. Londonskyi zhurnal «Vyzvolnyi shliakh» ta yoho mistse v istorii ukrainskoi zhurnalistyky na chuzhyni [London magazine «Liberation Way» and its place in the history of Ukrainian journalism abroad], *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia zhurnalistyka*, № 49, s. 29–45. (in Ukrainian). DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2021.49.11057>.

Ukraina – spilne dobro vsikh yii hromadian. *Materialy VII-ho Velykoho Zboru Ukrainskykh Natsionalistiv* [Ukraine is the common good of all its citizens. Materials of the VII Great Assembly of Ukrainian Nationalists], 1971, Paryzh–Baltymor: Smoloskyp, 131 s. (in Ukrainian).

Ukrainska Informatsiina Sluzhba [Ukrainian Information Service], 1952, *Vyzvolnyi shliakh*, № 3–54, s. 37. (in Ukrainian).

VI Delehatska konferentsiia Orhanizatsii ukrainskykh natsionalistiv za kordonom (OUN(z)) [VI Delegate Conference of the Organization of Ukrainian Nationalists Abroad (OUN (z))], 1980, Miunkhen: Politychna rada OUN(z), 74 s. (in Ukrainian).

Vid vydavnytstva [From the publishing house], 1948, *Vyzvolnyi shliakh*, №1, s. 1. (in Ukrainian).

Z zhyttia ISNO [From the life of ISNO], 1974, *Samostiina Ukraina*, № 9–10, s. 54–59. (in Ukrainian).

Zek, B., 2013. *Oleh Shtul v borotbi za Ukrainu* [Oleg Shtul in the struggle for Ukraine], Lviv–Toronto: Litopys UPA, 110 s. (in Ukrainian).

SUMMARY

PERIODICS OF NATIONALIST ORGANIZATIONS OF THE DIASPORA AS A MEANS OF CREATING THE UKRAINIAN INFORMATION SPACE IN THE CONDITIONS OF EMIGRATION (1950S – EARLY 1990S)

Kateryna Akymenko

PhD-student of the Department of History, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute», Kyiv

The article is devoted to analyzing periodicals of Ukrainian nationalist organizations outside the Ukrainian Soviet Socialist Republic in the 1950s - early 1990s and their role in creating an information space in the diaspora. Periodicals are considered a means of providing information communication between nationalist organizations, their membership, and Ukrainian communities. The article describes the journals and newspapers of nationalist organizations of the diaspora: «Independent Ukraine», «Ukrainian word», «Way of Victory», «Liberation Way», «Ukrainian Independent». Much attention is paid to the thematic and problematic content of the press, its importance for promoting the nationalist ideology and political programs of organizations and preserving national identity. The topics of nationalist press publications, their purpose, and information potentials are considered in detail. It is identified the main topics of publications: the ideology of organizations, the strategy of restoring the independence of Ukraine, the concept of an independent state, official resolutions of organizations, socio-political events in the diaspora, the situation in the USSR, and the policy of Soviet government, formation of national identity and historical memory. Based on the study of the content of periodicals, it was concluded that a significant place in the publications was occupied by information about events in the USSR because nationalist organizations aimed to create a sense of integrity for the Ukrainian people in Ukraine and abroad and mobilize the diaspora to change the situation at homeland. The article identifies problematic aspects in the press of nationalist organizations: the lack of a single universal publication, the strengthening of the emigration nature of the press, the low print quality of publications, the conflict between Ukrainian nationalist organizations on the pages of publications. It was concluded that using press publications, nationalist organizations created an information space in the diaspora, which popularized nationalist narratives, united Ukrainians from around the world, acted as a means of national identification for migrants, promoted the movement to restore the independence of Ukraine.

Keywords: Ukrainian diaspora, nationalist organizations, periodicals, Organization of Ukrainian Nationalists, World Coordinating Council of Ideologically Related Nationalist Organizations.